En dit nu noemen we karakterloos.

Te Amsterdam verklaart men de H.H. Grevers c. s. als leitelijk buiten de „kerk" staande, enkel omdat ze aan een andere »vereeniging" hoorden, en in steden en dorpen blijft men den goeden lieden het lidmaatschap van de Organisatie opdringen, om ze te plukken; ook al weet ieder in het dorp, dat ze finaal met de Synodale organisatie gebroken hebben.

Te Amsterdam dus *ja*, omdat er geld voor de Organisatie door dit *ja* is los te krijgen; en te Rijsoord *neen* in geheel dezelfde conditie, omdat daar uit dat *neen* weer geld is te kloppen.

Neen, heusch, zoo eert men zichzelven niet.

Het dusgenaamde *Vrij Beheer* is na de gebeurtenissen van 1886 in de Synodale Organisatie met machteloosheid geslagen.

De belijders van den Christus in het Synodaal Genootschap roeren zich niet meer. Als schimmen in den Sjeol liggen ze machteloos neder. En de Synode is er bij elke gelegenheid op bedacht, om weer een dorp en nog een dorpje onder het Algemeen Collegie van Toezicht te stellen.

Men vraagt dan geld aan de Synode; en de Synode zegt: „Ja, lieve heeren, een schotel linzenmoes heb ik voor u, maar eerst uw vrijheid overgeven. Anders krijgt ge niets."

En dan wordt er een stemming gehouden. Geld of vrijheid! is dan de leus, en dan wordt de vrijheid er aan gegeven en het geld gehad. Altoos de zilveren koorde.

Alleen te St.-Anna Parochie neemt de zaak een anderen loop.

Daar woelen sociale geesten, en daar heeft men het Vrij Beheer zoeken te sterken door opneming in het reglement van een bepaling, dat kerkelijke censuur niet werken zal op het terrein der kerkvoogdij.

Dit prikkelt weer eenigszins de belangstelling.

Immers men vraagt zich af, of de „hoogere besturen" dit gedoogen zullen. En zoo niet, hoe c. q. de burgerlijke rechter in deze recht zal wijzen.

Natuurlijk ligt in deze beweging uit kerkelijk oogpunt bezien, geen kracht; maar het is toch opmerkelijk, hoe de moed om voor zijn vrijheid en zijn recht op te komen, die er bij de „Orthodoxen" totaal uitsleet, bij enkele Modernen nog opleeft.

Hadden de Synodale »Orthodoxen" maar een „leider", het zou wel anders gaan.

Maar dat juist ontbreekt hun, en daarom staan ze weerloos!

Aan den emeritus-predikant Gravemeyer is het voorrecht ten deel gevallen zijn *Leesboek over de Gereformeerde Geloofsleer* ten einde te brengen.

Reeds op tamelijk gevorderden leeftijd, het was in 1878, begon hij deze uitgave; sinds mocht hij er twaalf jaren aan doorwerken; en thans in 1890 is deze arbeid in een en twintig afleveringen voltooid.

Zij hem daarmee geluk gewenscht, en dank gezegd, voor het vele goede dat ook hij door deze uitgave tot den voortgang der Gereformeerde beweging bijdroeg.

Want wel brak Ds. Gravemeyer kort na 1886 zijn betrekkingen met de Gereformeerden af; maar voorzooverre ook in zijn latere stukken nog een goede uiteenzetting van de Gereformeerde belijdenis wierd geboden, heeft hij uiteraard toch zonder het te bedoelen de Gereformeerden tegen de Synodalen gesteund.

En nu ligt er wel iets tragisch in, om een man van zijn eerbiedwaardigen leeftijd, van zijn ongemeene kunde en rijpe ervaring nog aan het einde zijns levens voor de Haagsche Synode partij te zien kiezen, op hetzelfde oogenblik dat hij een belijdenis uitlegt, wier innerlijke wezen tegen geheel dat Synodaal bestaan indruischt, maar zulke schrille tegenstellingen bestaan nu eenmaal in het leven.

Men kan, ook blijkens zijn merkwaardig voorbeeld, op de studeerkamer jaren lang genieten in de schoonheid der Gereformeerde Belijdenis, maar zonder den drang te ontwaren, om mede volgens den eisch dier schoone belijdenis te *handelen* en *op te treden*.

Of liever dan is het geen *belijdenis*, maar meer wat Ds. Gravemeyer zelf ten titel koos: *Geloofsleer*.

Het worden dan veelszins goed gestelde en goed geordende uiteenzettingen van allerlei punten *der leer;* maar de band die deze leer aan heel het openlijk optreden van den persoon verbinden moest, trekt niet.

Toch zou daarom dit Leesboek voor de Gereformeerden nog zeer goed te gebruiken zijn geweest, zoo Ds. Gravemeyer, die juist in de dagen der Doleantie aan het stuk *over de kerk* toe was, deze *locus de Ecclesia* niet, der Synode ten gerieve en ten believe, op *onjuiste* wijze had voorgesteld.

Door die zonderlinge misgreep heeft hij zijn zoo goed begonnen taak tot een strijdschrift *tegen* de Gereformeerden gemaakt, en zich daardoor den toegang tot onze kringen gesloten.

Zou het daarom niet geraden zijn, dat de ondernemende uitgever Wiarda te Sneek de aflevering *over de kerk* eenvoudig overdrukte, en dat Ds. Gravemeyer de moeite nam, om nu zijn kostelijke arbeid voltooid is, uit zijn uiteenzetting *over de kerk* alles weg te nemen, wat hem destijds door geprikkeldheid tegen de Doleantie of zucht ter goedspreking van eigen houding wierd ingegeven.

Een apologie van *ons* standpunt vragen we niet.

We vragen alleen een uiteenzetting van de *locus de Ecclesia* naar Gereformeerde beginselen.

En ontvangt men die, dan ligt er de apologie voor ons streven en de veroordeeling van Ds. Gravemeyers eigen houding vanzelf in.

Ds. Gravemeyer weet toch zoo goed als iemand, dat geen enkele van onze Gereformeerde vaderen ooit kerkelijke gemeenschap zou gehouden hebben met een kerk, die allerlei loochenaars van den Christus Zondag op Zondag dulden bleef als *Evangeliedienaars op den kansel.*

KUYPER.

Uit de Pers.

Goede wenken geeft Ds. Gispen in de *Macedonier* over het *kerkelijk karakter* der echte zending.

Hij zegt er van:

In de Zendingsgenootschappen oefenen de geloovigen een ambt of eene roeping en verplichting uit, om als getuigen van Jezus Christus in de wereld op te treden. In onze dagen, waarin zooveel van het ambt der geloovigen gesproken wordt in betrekking tot de kerkelijke organisatie, en aan de geloovigen de bevoegdheid wordt toegekend om van kerkorde te veranderen, ook al zijn ze maar met twee of drie vergaderd, en dat voorts deze hunne daad kracht en rechtsgeldigheid heeft voor de gansche kerkelijke gemeente; in onze dagen zal men moeilijk het recht hun kunnen betwisten om, waar de Kerken nalatig zijn het bevel des Heeren, om het Evangelie alien creaturen te prediken, uit te voeren, zelven de handen aan den ploeg te slaan en te doen hetgeen de Kerken in haar geheel moesten doen maar niet doen.

De vraag, of de opricht ers en leden der verschillende Zendingsgenootschappen van deze bevoegdheid of van deze roeping en verplichting der geloovigen zich vol komen bewust zijn, en uit overtuiging handelen, kan hier buiten bespreking blijven. Zij staat in het nauwst verband met heel het kerkelijk vraagstuk en met de meerdere of mindere getrouwheid aan het historisch geloof en de belijdenisschriften, met de leer der Kerk, uit de tijden der groote reformatie en de opvatting van de leer over het ambt der geloovigen. Daaruit laat zich grootendeels verklaren het bestaan van zoovele genootschappen of vereenigingen, die het Zendingswerk hebben ter hand genomen. Er liggen bewust of onbewust, aan die verscheidenheid der genootschappen verscheidene leerbegrippen ten grondslag. De Kerkelijke en Theologische richtingen onder de Ned Hervormden, spiegelen zich ook, in een of ander opzicht, in de verschillende Zendingsgenootschappen af. Met openbare loochenaars van de godheid van Christus en pertinente bestrijders van het bovennatuurlijke, in ééne Kerk den dood des Heeren te verkondigen en onder kerkelijk verband saam te leven, acht men plichtmatig. Maar voor geen geld van de wereld zou men met zulke lieden van één Zendingsgenootschap lid zijn! Op het gebied der Zending ziet men tegen eene scheuring meer of minder niet op.

De arbeid nu van zulke geloovigen is geen Kerkelijke Zending. Hij gaat niet uit van het lichaam der Kerk. De opriemers der gemeente hebben, in qualiteit van opriemers, met deze Zending niets te maken. De Zendelingen zijn uit dit oogpunt bezien geen wettige dienaren des Woords en missen de bevoegdheid om in de kerken van het moederland met autoriteit op te treden en het Woord en de Sacramenten te bedienen. Hier te lande zijn zij van den dienst der kerken, anders dan als behulpsels, uitgesloten, evenals de godsdienstonderwijzers en de oefenaars

En verder:

De vraag nu: *of de geloovigen bevoegdheid hebben om als geloovigen en als leden van georganiseerde kerken, buiten dat georganiseerde lichaam der kerk om, Zendelingen naar de heidenwereld te zenden, moet, uit een theoretisch oogpunt, ontkennend beantwoord worden*

Door theoretisch oogpunt bedoel ik eigenlijk leerstellig en kerkrechterlijk oogpunt.

Er is toch in al de schriften des N. T. geen enkel voorbeeld aan te wijzen, dat, waar reeds een georganiseerde kerk bestaat op zich zelf staande geloovigen alleen op grond dat zij geloovigen en leden van het verborgen lichaam van Christus zijn, de bediening des Woords en der Sacramenten onder joden of heidenen hebben vervuld. Het waren ambtdragers die hetzij als Apostelen of Evangelisten het Woord prediken, ambten die met het diakenambt zeer goed vereenigbaar zijn en ook wel vereenigd waren. Het bevel dat Christus vóór zijne hemelvaart gaf om allen creaturen het Evangelie te verkondigen, de volken te onderwijzen en te doopen, zal toch wel zoo verstaan moeten worden, dat het gegeven is aan de geheele gemeente, niet los en onafhankelijk van de Apostelen en hun gezag, maar onder hunne autoriteit en naar de bepalingen die zij als lasthebbers van Christus, daarvoor zouden stellen Zoo vermaant Paulus Timotheus dat hij het goede pand moest toevertrouwen aan getrouwe menschen, die bekwaam zijn om ook andere te leeren.

Zoo heeft de kerk in alle eeuwen het Woord des Heeren ook opgevat. Want het is iets anders of een geloovige in zijn omgeving, op reis of ook onder heidenen en mohammedanen, getuigenis aflegt van zijn eigen geloof en anderen opwekt ook in Christus te geloven; dan of hij zelf thuis blijft en anderen heen zendt met last en macht om het Woord te prediken en de sacramenten te bedienen.

En dit is toch wat de Zendingsgenootschappen in den grond der zaak doen. De zeg ordening der zendelingen geschiedt wel doorgaans door een of meer predikanten en, in den laatsten tijd, ook wel in een officieel kerkgebouw, maar dat alles geeft nog aan deze handeling geen kerkelijk of gemeentelijk karakter. De predikant heeft voor deze handeling geen opdracht van de gemeente wier dienaar hij is, en de kerk wordt eenvoudig door de kerkvoogden voor dit doel geleend of beschikbaar gesteld, gelijk dit ook wel geschiedt voor een orgelconcert, de inhuldiging des Konings, of iets anders.

Het kerkelijk kleurtje, dat de ordening der zendelingen hierdoor krijgt, is dus niets anders dan schijn. De kerk zelve zendt niet. Zij erkent de dus geordende broeders niet als dienaren des Woords en verbiedt hun de bediening der Sacramenten in de kerken van het moederland.

Hiermeê vereenigen we ons van harte.

En wel volgt dan een critiek op wat schrijver dezes op het Geref. Zendingscongres over het revolutionair karakter der Zendingsgenootschappen sprak, maar een critiek die ten deele op misverstand rust.

Althans in de conclusie waartoe Ds. Gispen komt, gaan we geheel mede:

Al kunnen wij dus uit een theoretisch oogpunt de onkerkelijke zending niet goedkeuren, toch willen we haar ook niet beschouwen als een uitvloeisel van de revolutie. Gedachtig aan het bekende gezegde: dat God met een krommen stok wel eens een rechten slag doet, en dat er wel eens iets geschiedt hetwelk niet behoorde te geschieden, maar dat geschied zijnde toch niet ongedaan kan of behoeft gemaakt te worden, bovenal luttende op het ambt der geloovigen in ver valschte kerken en tegenover slapende en ontrouwe ambtsdragers, willen wij ook acht geven op de lessen der practijk. En dan aarzelen we niet te zeggen dat ook hier het Woord des Heeren geldt: verderf het niet; want er is een zegen in.

Natuurlijk.

Hoe zou ooit zonder een aandrijving van den Heiligen Geest zoo machtige Zendingsarbeid ontstaan zijn; en hebben voortbestaan?

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De deputaten door de Voorl. Synode daartoe aangewezen, onderzochten in hunne vergadering van 8 en 9 October ll. enkele broeders, om te weten of zij van den Heere mochten begaafd blijken met de singuliere gaven, bedoeld in art. VIII D. K.

De uitslag was dat deputaten aangaande slechts drie der opgekomen broeders, namelijk de broeders: A. Groenewegen, R. G. Kamans en D. Koffijberg, vrijmoedigheid konden vinden goed te keuren, dat zij te zijner tijd bij de classis hunner woonplaats zich tot het praeparatoir examen zouden aanmelden, om eerst na gunstigen afloop van dat examen, beroepbaar verklaard te kunnen worden.

Namens deputaten,
C. C. SCHOT CZ., *Scriba.*

Verslag van de buitengewone vergadering der gecomb. classis Gouda—den Haag op 14 October 1890.

De vergadering wordt geopend door Ds. Brouwer met het lezen van Ps. 79 en gebed.

De vergadering kiest tot voorzitter Ds. Sluyter en tot scriba Ds. Sikkel.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

De commissie voor het onderzoek der credentiebrieven, bestaande uit de br. Ds. v. Kasteel en v. d. Lee, rapporteeren, dat er 18 kerken afgevaardigden gezonden hebben.

De vergadering hoort vervolgens een oefening van br. de Jong en raadt hem aan zich verder te oefenen onder leiding van een tweetal dienaren des Woords. Gedurende dezen tijd mogen de kerken hem niet laten optreden.

Na de pauze doet de voorz. de rondvraag volgens Art. 41 K. O. Twee gemeenten ontvangen vermindering van vacatuurgelden. Op de vraag, of een huwelijk na het overlijden der vrouw met haar zuster geoorloofd is, wordt geen definitief antwoord gegeven. Indien de vader geen belijdenis deed en de moeder wel, dan zal zij mogen antwoorden op de doopvragen. Ds. Sikkel wordt consulent van Vianen.

De classis adviseert de kerken van Reeuwijk, Sluipwijk en Haastrecht de vroeger gesloten overeenkomst niet te ontbinden.

Na een examen zal alleen schriftelijk gestemd worden, als de classis daartoe besluit.

Ds. Winckel rapporteert namens de kerkvisitatoren.

De deputaten Synodi doen verslag van de acta der prov. Synode van Z.-Holland, gehouden te Rotterdam.

Op de eerstvolgende vergadering zullen de broeders Taal en Boekholt onderzocht worden.

De hr. Ds. Winckel en Ds. Sikkel zullen de kerk van Nieuwerkerk bijstaan.»

De kerk van Loosduinen zal de nog niet ontkomen kerk van Ter Heijde helpen; en de kerk van Naaldwijk die van 's-Gravezande.

De broeders Ds. Osinga en J. G. Klapwijk stellen een regeling der vacatuurbeurten voor. Dienovereenkomstig wordt besloten.

De volgende vergadering zal gehouden worden op den eersten Dinsdag van Jan. '91 en bijeengeroepen worden door de kerk van Voorburg.

De voorz. sluit de vergadering en gaat voor in gebed en dankzegging.

Namens bovengen. classis,
J. BROUWER,
h. t. actuarius.

Naaldwijk, Oct. '90.

De kerkeraad der Ned. Gereform. kerk te Hijkersmilde maakt langs dezen weg belanghebbenden bekend, dat zijn adres, door drukke werkzaamheden van den voormaligen scriba, thans is: Br. T. v. d. Ploeg Jzn. te Smilde.

Namens den kerkeraad,
M. FERNHOUT, *praeses.*
T. V. D. PLOEG JZN., *scriba.*

Smilde, 21 Oct. 1890.

De financieele commissie der classen Haarlem—Alkmaar bericht met hartelijken dank dat bij haar is ingekomen voor de noodlijdende kerk te Anna-Paulowna: Van de kerken van Harlingen *f* 35.58, Aalten *f* 5.85, Haarlem *f* 10, Wormer *f* 2, Zuidwolde *f* 10, Gaastmeer *f* 1.50, Hoogeveen *f* 6, Lollum *f* 7.50, Gerkesklooster *f* 10, Reeuwijk *f* 4.82, N.-Scharwoude *f* 4.15, Amersfoort *f* 7.50, St. Anna-Parochie *f* 7, Amsterdam *f* 35, Maasland *f* 15, Haarlemmermeer *f* 9.50, Bozum *f* 4.53, Nieuwveen *f* 2.69, Vorden *f* 4, Hugowaard *f* 4 07½, Delft *f* 10, Terborg *f* 1.50.

Voorts werd ingezameld door den heer G. W. A. te Koudekerk, Alphen en Oudshoorn: van G. V. E. *f* 0.50, A. d. J. *f* 0 50, Joh. v. L. *f* 1, F. H. *f* 050, N. N. *f* 0 50, K. B. *f* 1, J. H. *f* 1, V. A. *f* 2.50, G. K. E. *f* 0.50, Wed. A. v. N. *f* 1. Mej. A. v. N. *f* 1, C. J. v. G. *f* 1. A. I. D. *f* 1, F. S. *f* 0 50, W. v. W. *f* 1, A. V. *f* 1.50.

Te 's-Hage. van K. *f* 1, E. N. *f* 1, C. E. *f* 1, B. J. *f* 0.50, Nn. *f* 1, Dr. v. F. W. *f* 1, J. H. E. *f* 1, N. N. *f* 2.50, N. N. *f* 1, N. N. *f* 0,50, Mevr. wed. v. W. *f* 1.50, Mevr. v. W. *f* 1, M. E. *f* 2.50. Mr. H. s. V. *f* 2.50. N N. *f* 1, N. N. *f* 2.50, v. S. *f* 2.50, E. E. *f* 1, H. M. V. *f* 2.50, H. B. *f* 2.50, F. W. *f* 5, H. W. *f* 5. Mevr. wed. F. *f* 1, Mej. N N. *f* 0.50, N. N. *f* 0 50, J. A. W, *f* 0.50, R. K. *f* 2, L. M. *f* 0.50, N. N. *f* 0 50.

Namens de commissie voornoemd,
DS. W. DEN HENGST.

Zending.

Uit oude dagen.

II.

Toen landen en staten als Nederland en Engeland, na den tijd der Hervorming allengs sterker geworden, ook de kracht in zich gevoelden tot verre overzeesche tochten en ondernemingen, lag toch eigenlijke zendingsarbeid niet in hun macht. Want allereerst moest gezorgd voor de geestelijke behoeften der landgenooten daarginds. De zending was toen, waar zij gedreven werd eer koloniaal dan buitenlandsch. Evenwel heeft de schrijver grooten eerbied voor wat ook op deze wijs door Engelschen en andere volken van Europa werd verricht.

Men zou er bij kunnen voegen, dat onze Nederlandsche zending met enkele uitzonderingen ook nog nu koloniaal is en zulks voorteerst wel blijven zal, zoolang voor een arbeidsveld met 10 maal meer inwoners dan het moederland bevat, nog zoo droef weinig is gedaan.

In het algemeen gesproken echter, werd in de vorige eeuwen het werk der zending niet met trouw en ijver behartigd. Het gebod om het Evangelie »allen creaturen" te prediken, de kracht van dat Evangelie op geestelijk en stoffelijk gebied, ook waar macht noch geweld kon baten, werd evenmin recht verstaan, als men den toestand der volken, die buiten God leefden, kende,

Hoe dit kwam? De traagheid en nalatigheid was, zegt Storrow, vrucht van Rome's kerkheerschappij. De zendingsijver die het Romeinsche rijk, die Noord- en West-Europa voor Christus gewonnen had, was lang uitgeblusch t. Drie volle eeuwen vóór de Hervorming gingen voorbij zonder dat een ernstige poging werd gedaan om de grenzen des Christendoms uit te breiden.

Men vergete toch niet, dat de zendingsijver der Roomsche kerk voortsproot uit de Hervormingsbeweging der 16de eeuw. Dat een derde van Europa verloren ging, verwekte den ijver, prikkelde den trots van Rome, dat nu poogde zijn invloed te behouden door elders veroveringen te gaan maken. Spanje in Amerika, Portugal in Azië waren dienstvaardige, machtige helpers voor den vurigen ijver van mannen als Loyola, Xaverius en hun volgelingen.

Dit nu werkte terug op de Protestanten. 't Valt toch niet te ontkennen, dat de ijver die tot kolonisatie en 't winnen van bekeerlingen dreef, ten deele werd gewekt door hetgene van Roomsche zijde werd verricht. Toch was er ook overal goud onder het schuim, en zegt Storrow, soms waar men 't niet zou zoeken, b. v. bij Erasmus. Sommige gedeelten uit zijn »Predikkunde" schijnen als voor een Zendingsvergadering geschreven.

»Hoeveel van 't oppervlak des aardrijks," zegt hij, »is nog nooit bezaaid met het zaad des Woords. Wat hebben we in Azië en Afrika verkregen? Voorzeker zijn daar ruwe maar eenvoudige stammen, die gemakkelijk voor Christus waren te winnen, als er maar zaalers uitgingen. De volken zwerven als schapen zonder herder, omdat zij nooit van Christus vernamen. Christus beveelt ons den Heere des oogstes te bidden arbeiders uit te zenden, wijl de oogst groot en de arbeiders weinige zijn. Maar, zeggen sommigen, wij kennen geen vreemde talen. Doen dan de vorsten geen moeite om menschen te vinden, die ten behoeve der diplomatie met verschillende talen bekend zijn? Zelfs Themistocles, de Athener, leerde in één jaar genoeg Perzisch, om zonder tolk met den koning te kunnen spreken. Moesten wij dan voor zoo schoone zaak minder ijver toonen?"

Na met groot talent en kracht van betoog de bezwaren wegens dreigend gevaar en dood opgeworpen, te hebben bestreden, zegt Erasmus: »Daarom ontwaakt, gij heldhafte en groote aanvoerders in Christus leger. Stelt u geen aardschen winst voor, maar poog den heiden te verrijken met geestelijke schatten. Acht het groote winst voor den Verlosser zielen te winnen, aan Satans dwinglandij ontrukt. Ik roep u tot een zware taak, maar de hoogste en edelste van alle."

Deze woorden richtte Erasmus reeds in 't begin der 16e eeuw tot heel de Christenheid. En al predikte hij, wat heldenmoed betreft, zeker niet door zijn voorbeeld, toch werden in de Roomsche kerk al aanstonds de practische gevolgen van zijn oproepen gezien, toen Xaverius in 1541 uitzeilde naar Goa, en de eerste Jezuietenzending begon.

De eerste Protestantsche zendingspogingen werden — 't kon kwalijk anders — min of meer beheerscht door den geest dier woelige tijden, de dagen der geboorte van nieuwe dingen. Frankrijk b.v. begon, naijverig op Portugal en Spanje, dezen rijken op zij te streven en poogde een deel van Brazilië in bezit te nemen. Dit zou aanleiding worden om het nationaal, koloniaal en godsdienstig karakter der zending te doen uitkomen.

De admiraal de Coligny, die later in den Bartholomeusnacht van 1572 den dood vond, zocht in deze koloniale onderneming een uitkomst voor zijn onderdrukte Gereformeerde geloofsgenooten en tegelijk een geopend arbeidsveld tot verbreiding des Christendoms. Dies moedigde hij de zaak aan, en toen zij aanvankelijk slaagde, zond hij in 1556 zendelingen en predikers uit door Calvijn aangewezen en straks door andere gevolgd. En nog velen zouden aldus uitkomst tegen de vervolging en »vrijheid om God te aanbidden" gezocht hebben, ware niet de gouverneur der kolonie, de admiraal Villegaynon, die zulke kolonisten had genoodigd, een valsch mensch gebleken. De vervolging woedde ook daar. Eenige der voornaamste Calvinisten werden in een afgrond geworpen en de meeste andere keerden weer terug naar Frankrijk, dat weldra de kolonie door de Portugeezen zag overwinnen.

Toch was door de Fransche Gereformeerden nog gelegenheid voor Zendingsarbeid gevonden. Op het Villegaynon's eiland, in de golf van Rio Janeiro, waren inlanders. Aan deze nu predikten de Calvinisten, zoolang 't vergund werd, het Evangelie, en zelfs werden vele personen bekeerd. De onderdrukking was echter oorzaak dat de Indianen vloden naar de wouden van het vasteland, en ook daar volgden de Protestanten hen voor een tijd.

Zes jaar later beproefde Coligny nog eens een Protestantsche kolonie te stichten; ditmaal te Charlesfort, in Florida, onder Ribaut en eveneens in Carolina, wat noordelijker. Doch ook nu zou 't niet gelukken. De volkplanters leden eerst zeer door hongersnood; en later werden vele gedood door de Spanjaarden.

Dat was het treurig einde van deze eerste poging der Fransche Protestanten tot verbreiding huns geloofs gedaan. Wat had er naar den mensch gesproken niet kunnen geschieden, hoe anders zou 't er met Amerika en het Christendom hebben kunnen uitzien, ware deze poging in Zuid-Amerika geslaagd, als een eeuw later die der Puriteinen, 't Noorden der Nieuwe Wereld.

Nog dient vermeld dat reeds in 1559 koning Gustaaf Wasa van Zweden leeraars uitzond om te arbeiden onder zijn heidensche onderdanen in Lapland. Er werden scholen geopend, boeken vertaald en eenige personen gedoopt. De poging, die slechts gedeeltelijk slaagde, vond steun en bij de regeering en bij 't volk. Dat men er iets voor over had bewijst het feit, dat later, toen besloten werd den geheelen Bijbel in 't Laplandsch over te brengen, voor dit werk, voor de scholen en voor de Zending in 't algemeen, niet minder dan ruim 7 ton gouds werd saamgebracht.

HOOGENBIRK.

Buitenland.

Frankrijk. De oud-Katholieke beweging en père Hyacinthe.

Sinds eenigen tijd doet P. Hyacinthe weder van zich spreken. De welsprekende gewezen priester der Roomsche kerk toont zijne illusien nog niet te hebben opgegeven, hoe dikwijls zijne pogingen om eene Gallicaansche kerk te stichten èn op Zwitserschen èn op Franschen bodem, schipbreuk geleden hebben. Hoe welsprekend ook, de gewenschte reformatie ziet hij niet tot stand komen, elk beginsel, dat moed scheen te geven, wordt telkens weder afgebroken. Maar in den laatsten tijd is een deur der hope voor hem opengegaan. Het veldwinnen der Ritualistische beweging in Engeland schijnt den ex-priester grond gegeven te hebben om te verwachten, dat de Roomsche kerk, ontdaan van Ultramontaansche bijvoegselen, zonder Pausdom en zonder Jezuieten, zonder den verplichten ongehuwden staat der geestelijken enz., ook in Frankrijk en elders weder herleven zal. Vooral het oud-Katholieken congres te Keulen in de verloopen maand gehouden, schijnt père Hyacinthe een hart onder den riem te hebben gestoken. Daar waren vertegenwoordigers der Episcopale kerk, o. a. de aartsbisschop van Salisbury, de heer Wordworth, van de Grieksch-orthodoxe kerk o. a. de groot aalmoezenier van den Tzar, van de oud-Roomsche kerk van Nederland, Zwitserland enz. bijeen. Doch het was slechts een congres waar personen verschenen zonder eenigen kerkelijken lastbrief.

Volgens P. Hyacinthe scheidt het Catholicisme van Rome zich van alle andere kerken af, door ze niet tot vereeniging te roepen maar van haar onderwerping te eischen. Het Catholicisme van Rome is de meest absolute centralisatie, onder een eenhoofdige regeering, ons Catholicisme, dat de toekomst heeft en ook het Catholicisme was van het verleden, in de federatie der nationale kerken die een eigen regeering hebben, met een gemeenschappelijk geloof en verbonden door de liefde. De paus zal in die kerk ook zijne plaats hebben, maar als de eerste onder gelijken.

Ook was het op het congres te Keulen koren op den molen van den heer Hyacinthe Loyson, dat de Engelsche aartsbisschop Wordworth, de Oud-Katholieken had geluk gewenscht, omdat zij de reformateurs van de 16e eeuw niet hadden nagevolgd, die in hun overmatigen ijver zelfs in den boezem der Anglicaansche kerk, leerstukken en heilzame instellingen hadden afgeschaft, die men later moeilijk weder kon verstellen. »De Oud-Katholieken hebben niet een verkeerden stap gedaan", sprak hij. Voorts noemt de heer Hyacinthe het verschijnen van vertegenwoordigers van de kerk van Utrecht — namelijk een aartsbisschop, twee bisschoppen en twintig priesters — het evenement van den dag, want tot hiertoe hadden deze getrouwe, maar eenigszins vreesachtige discipelen van de oude Gallicaansche kerk een zeker wantrouwen jegens ons betoond.

Ook heeft père Hyacinthe eene vondst gedaan, die hem niet weinig op den ingeslagen weg bemoedigde. In de *Eglise Libre* publiceert hij een brief van Paul Rabaut, gedateerd van den 26en Augustus 1768 en gericht tot Court d'Gébelin, waarin hij het volgende schrijft:

»Ik wil u niet verhelen dat onze Presbyterialen kerkvorm mij zeer mishaagt; de kleinste ouderling meent dat hij een man van gewicht is en de minste predikant laat zich gelden alsof hij de voornaamste was. Het is eene anarchie (regeeringloosheid) die dikwijls de verderfelijkste gevolgen heeft. Indien er plaats is voor eene reformatie, zooals ik er een hoop te zien geboren, zal men zonder twijfel het episcopaat behouden, die heel wat minder inconvenienten oplevert. Om daartoe mede te werken zou ik gaarne mijn levenlang pastoor van een dorp willen zijn."

Natuurlijk juicht een man als Hyacinthe in een uiting van een man als Paul Rabaut. Doch men vergete niet, dat Rabaut lang niet vrij was van revolutionaire beginselen, al moest hij vanwege zijn verzet tegen de Bergpartij het leven verliezen, zijne vijanden de Jacobijnen wisten toch te bewerken dat hij den 5en Dec. 1793 te Parijs geguillotineerd werd.

Rabaut vergat, dat al levert de Presbyteriale kerkvorm vele moeilijkheden in de praktijk op, de kerken des Heeren onder haar het meest hebben gebloeid, terwijl wanneer de kerken verachteren in genade, de neiging openbaar wordt om van de Gereformeerde beginselen in de kerkregeering af te wijken.

Doch daarbij is het opmerkelijk dat in Engeland die mannen, welke daar père Hyacinthe als geestverwanten en medestrijders voor de zaak van de Reformatie der Roomsche kerk gehouden worden, steeds meer neiging toonen om den paus het pleit gewonnen te geven. Terwijl Hyacinthe uitgesproken heeft, dat men alleen om den gedwongen ongehuwden staat der priesters met Rome breken moest, openbaart zich onder de Ritualisten in Engeland van lieverlede de neiging om het coelibaat te gaan verheffen, door de pogingen die in het werk gesteld werden om kloosters te stichten. Terwijl Hyacinthe voor de afschaffing van de biecht ijvert, tracht men die in Engeland weder in te voeren.

Ook in de Grieksche kerk openbaart zich de zucht om door uitbreiding aan het kloosterleven te geven, de Grieksch-orthodoxe kerk te versterken. Met name tracht men de Luthersche kerk in de Oostzee-provinciën ook te bestrijden door het stichten van geestelijke broederschappen.

Père Hyacinthe ziet in, dat als men eenmaal het Hierarchisch beginsel in de regeering der kerk aanvaart, men eenvoudig op weg naar Rome is. Men kan, op dien weg zijnde, een oogenblik schrikken en terugdeinzen voor de uiterste consequentie van zijn beginsel, gelijk père Hyacinthe gedaan heeft toen hij met den paus brak, maar wanneer men dan niet omgekeerd wordt en den tegenovergestelden weg leert bewandelen, komt men ten slotte toch daar, waar men oorspronkelijk niet wezen wilde. Vele voorstanders der Synodale Hiërarchie in Nederland zouden voor weinige jaren van het denkbeeld gegruwd hebben, dat de kerkelijke besturen modernen, ja zelfs Godloochenaars in hunne ambten zouden handhaven, om den Gereformeerden, die rechtens de kerk uitmaken, uit te werpen, doch door de consequentie van hun beginsel zijn zij medegesleept en nu schijnen zij met dat feit vrij wel vrede te hebben.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

Onze kleeren.

VI. (*Slot*).

In landen als het onze is er ten slotte nog een stof, die onmisbaar is voor elkeen, en ook weer geleverd wordt door het dierenrijk, t. w. het *leder*.

Hoofdzakelijk wordt dit verwerkt tot schoenen voor handen of voor voeten en ook tot laarzen. Schoen is zooveel als *bekleedsel* of *omkleedsel* en laars komt van *leer*. Dat leer is niet anders dan de huid van dieren en wel van allerlei: koeien, paarden, schapen, geiten, katten, ja tot krokodillen, slangen en ratten toe. Het moet echter, alvorens men het kan gebruiken, een bewerking ondergaan, die